

Wat is academische vrijheid? (VIII)

Zoals eerder bericht, heeft een van onze openbare universiteiten nieuwe regels ingevoerd om commerciële en ideële reclame tegen te gaan.¹ Zo is het voortaan verboden op de campus propaganda te bedrijven voor politieke partijen of religieuze/levensbeschouwelijke instellingen.² Het is eigenlijk wel begrijpelijk dat een universiteit regels wil stellen om te voorkomen dat binnen haar muren en terreinen activiteiten worden ontplooid die vreemd zijn aan de wetenschappelijke en intellectuele dialoog, aan het streven naar academische vorming en aan de ontwikkeling van maatschappelijk verantwoordelijkheidsbesef. Maar toch is zo 'n verbod op het maken van propaganda of anti-propaganda nogal tricky. Het is nog maar een kleine stap verder en het universiteitsbestuur verbiedt studenten ook zich demonstratief op de campus tegen Johnson Molenaar uit te spreken.³

In de Verenigde Staten is het ondenkbaar dat een universiteitsbestuur politiek of religie uit de campus zou weren. Openbare universiteiten maken namelijk deel uit van het staatsapparaat en moeten zich dientengevolge houden aan het grondwettelijke First Amendment, waarin de vrijheid van meningsuiting gewaarborgd wordt (alook de vrijheid om opvattingen **niet** te onderschrijven).⁴

Maar John Kroger denkt daar anders over (Inside Higher Ed 3/3/2020).⁵ Kroger is jurist, geboren in 1966. Hij was Minister van Justitie van de staat Oregon (2009-2012) en bestuurde vervolgens zes jaar lang een gerenommeerd 'liberal arts college' (het Reed College in Portland, Oregon).⁶ Verwijzend naar bestaande Amerikaanse jurisprudentie meent Kroger dat de universiteit als rechtspersoon aanspraak kan maken op een **institutionele** vrijheid van meningsuiting en dat de universiteit dus ook bevoegd is te besluiten dat bepaalde opvattingen niet vanuit haar spreekgestoelten (c.q. zeepkisten) verkondigd mogen worden als ze strijdig zijn met haar intellectuele missie. Volgens hem kunnen instellingsbestuurders uit dien hoofde de komst van anti-intellectuele gastsprekers of agitatoren op de campus blokkeren. Maar deze door hem verhoopte bevoegdheid van instellingsbestuurders vereist nog wel nadere rechterlijke toetsing. Volgens mij zal de rechter met name moeten toetsen in hoeverre een dergelijke bevoegdheid van het universiteitsbestuur een bedreiging vormt voor de **academische vrijheid** van onderzoekers, docenten en studenten.

Volgens de gevestigde rechtsgeleerde opvatting verwijst *academische vrijheid* uitsluitend naar het recht van wetenschappelijke onderzoekers en docenten om zonder inmenging van instellingsbestuurders of overheidsinstanties hun werk te doen, en naar het recht van studenten om niet onnodig belemmerd te worden in het streven hun leergierigheid te bevredigen en zich optimaal te ontplooiën. De gangbare Amerikaanse opvatting sluit daarop aan: dat bestuurders van openbare universiteiten geen inbreuk mogen maken op de grondwettelijke vrijheid van meningsuiting van de leden van de universitaire gemeenschap. Daarin past tevens de vrijheid van *meningsvorming*, die studenten het recht geeft gastsprekers op de campus uit te nodigen.

Maar Kroger introduceert eigenlijk een ruimere definitie van academische vrijheid. Naar zijn idee omvat academische vrijheid tevens het soevereine recht van universiteiten om hun wetenschappelijke onderwijs- en onderzoeksopdracht (alsmede hun academische vormingsopdracht) zonder inmenging van overheidsinstanties te vervullen. Dat is een originele visie op academische vrijheid, die teruggrijpt op de middeleeuwse *Libertas Scholastica* en op de ideeën van Wilhelm von Humboldt, grondlegger van de Freie Universität Berlin.⁷ Op basis van deze ruimere definitie van academische vrijheid komt Kroger tot de stelling dat de bestuursorganen van de universiteit zichzelf de bevoegdheid mogen toekennen de academische vrijheid van individuele leden van de universitaire gemeenschap te beperken en dat ze inbreuk mogen maken op het vermeende recht van studentenorganisaties om gastsprekers uit te nodigen.

Wes Holleman

weblog onderwijs 22-3-2020

<http://www.onderwijsethiek.nl>

¹ <http://www.onderwijsethiek.nl/onderwijs/preventieve-censuur-door-britse-universiteiten/> (7/7/2019)

² <https://www.uu.nl/organisatie/praktische-zaken/facilitair/beleid-rondom-promotionele-acties/>

³ <https://www.dub.uu.nl/nl/nieuws/zieltjes-winnen-voor-politieke-standpunten-mag-niet-op-universitair-terrein/> (1/7/2019)

⁴ <https://eenvandaag.avrotros.nl/item/een-staatshoofd-beledigen-mag-nog-steeds-niet/> (17/8/18)

⁵ Docenten mogen hun positie niet misbruiken om hun persoonlijke overtuigingen en opvattingen aan studenten op te dringen.

⁶ The University's First Amendment Rights. Excluding speakers. URL:

<https://www.insidehighered.com/blogs/leadership-higher-education/university%E2%80%99s-first-amendment-rights> (3/3/2020)

⁷ <https://www.reed.edu/about-reed/>

⁷ https://de.wikipedia.org/wiki/Akademische_Freiheit